Outlook 2014:1

Svensk Tillväxtbarometer

Svensk Tillväxtbarometer

Svensk Tillväxtbarometer har funnits sedan 1997 och är en plattform för företag där förutsättningarna för tillväxt globalt och i Sverige analyseras. Kärnan är en metodik där ekonomiska indikatorer synas och valideras i dialog mellan företagsledare.

Deltagare i Svensk Tillväxtbarometers möten är företrädare för företag som ger sin företags- och branschspecifika bild av marknadsutvecklingen samt problematiserar kring drivkrafter och motkrafter för den egna affärsutvecklingen.

Fakulteten i Svensk Tillväxtbarometer har uppgiften att fånga upp dessa drivkrafter, bereda dem och analysera förutsättningarna för tillväxt och värdeskapande på kort- och medellång sikt.

Fakulteten består av:

Arne Bennborn, fd ABB

Lena Hagman, Chefsekonom Almega

Jan Häggström, Chefsekonom Svenska Handelsbanken

Mats Kinnwall, Analysansvarig Svensk Tillväxtbarometer

Göran Liljegren, Ordförande Blue Institute

Anders Rune, Chefsekonom Teknikföretagen

Benjamin Ståhl, Program Director Blue Institute

Fakultetens medlemmar berikar diskussionen med sina perspektiv, men är oberoende i förhållande till analysverksamheten i Svensk Tillväxtbarometer. Därmed kan fakultetens medlemmar inte hållas ansvariga för innehållet i denna Outlook eller i andra prognoser och rapporter som Svensk Tillväxtbarometer utför.

Svensk Tillväxtbarometer är ett projekt som drivs av Stiftelsen Blue Institute med finansiering från VINNOVA. Mer information samt publikationer finns på tillvaxtbarometern.se.

blue institute
Founded by Mercuri Urval Group blueinst.com

Innehåll

MARKNADSLÄGET **3**
GLOBAL UTVECKLING I SIDLED 3
USA:S TILLVÄXT MÅTTLIG MEN FORTSATT POSITIV 4
STORA SKILLNADER I EUROPA MEN FORTSATT SVAGT ÖVERLAG 4
TILLVÄXTMARKNADER VÄXER MEN PÅ LÄGRE NIVÅER 5
SAMMANFATTNING 6
KONJUNKTURPROGNOS **7**
LÅNGSAM GLOBAL ÅTERHÄMTNING 7
BAKSMÄLLA OCH SVAG TILLVÄXTPOTENTIAL HÄMMAR GLOBAL ÅTERHÄMTNING 7
SVERIGE KLARAR SIG HYFSAT BRA 8
TEMA: EFTER 30 STARKA ÅR - A NEW NORMAL? **10**
EXECUTIVE SUMMARY 10
INLEDNING 11
FORTFARANDE ENORMA GLOBALA INKOMSTSKILLNADER 11
STARK TILLVÄXTPERIOD FRAM TILL FINANSKRISEN 12
LÄGRE GLOBAL TRENDTILLVÄXT? 12
DEMOGRAFISKA UTMANINGAR SÄNKER TILLVÄXTPOTENTIALEN 14
SVERIGE HAR KLARAT SIG RELATIVT BRA… 14
…MEN DEMOGRAFIN SLÅR ÄVEN MOT SVERIGE 15
TILLVÄXTLÄNDERNA BROMSAR 15
NYA TILLVÄXTMIRAKEL PÅ GÅNG…? 16
VÄRLDENS ARBETSKRAFT BROMSAR IN 17
SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER 17

Marknadsläget

Vid varje möte inom Svensk Tillväxtbarometer sker en avstämning av hur marknaden har utvecklats sedan sista mötet. Deltagande företagsledare redovisar utvecklingen i sin specifika bransch- och marknadsexponering vilken kopplas till utvecklingen av utvalda indikatorer. Sammanvägningen ger en kvalificerad bild av det globala marknadsläget, med fokus på företagsnära indikatorer.

Global utveckling i sidled

Världshandeln har minskat sedan senaste mötet, och ligger nu på en lägre tillväxttakt. Det är framförallt importen i tillväxtekonomier som saktat av och drar ner trenden. Industriproduktionen har stärkts något globalt, förklarat av en stark utveckling i USA. Den ligger dock på en relativt låg nivå globalt.

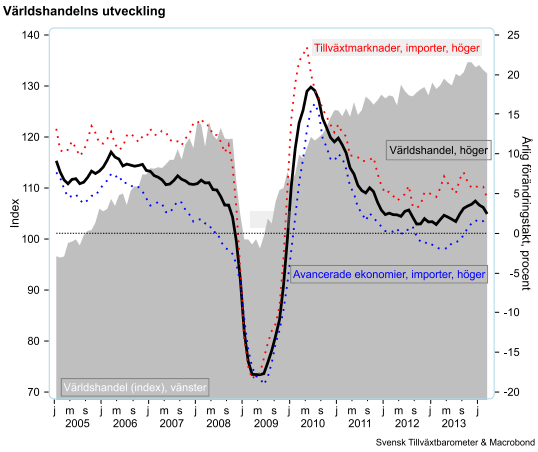

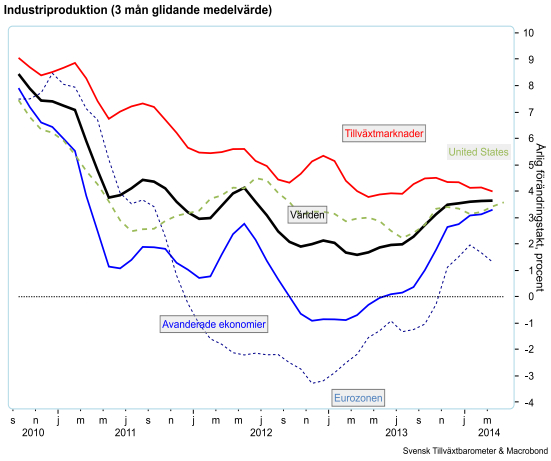

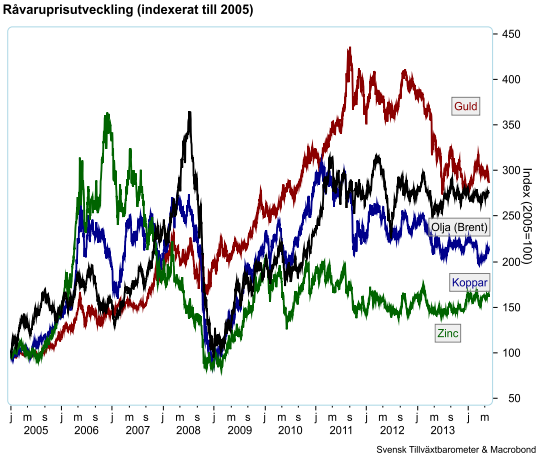

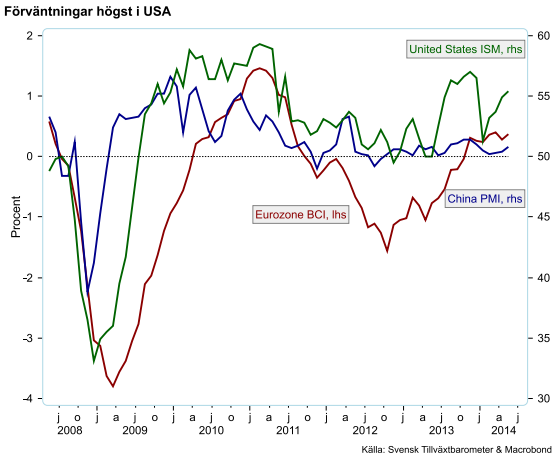

Råvarupriser, vilka kan spegla nivån på efterfrågetrycket, har överlag rört sig måttligt sedan senaste mötet. Prisrörelsen nedåt för koppar berodde mest på en konstgjord utbudsökning orsakad av en ändring i kinesiska bankregler, medan prisökningen för nickel i mycket kan förklaras av Indonesiens exportförbud. Barometerdata, som är den snabbast tillgängliga indikatorn, har sedan årsskiftet varit i stort sett oförändrad i Eurozonen, fallande i Kina och expansiv i USA. Det skall dock ses mot bakgrund av den lägre aktivitetsnivån, det vill säga att en svagt expansiv trend fortfarande signalerar en tillväxttakt på relativt sett låga tal.

USA:s tillväxt måttlig men fortsatt positiv

USA går starkt i många branscher och det har också börjat röra på sig inom byggsektorn. Fordonsförsäljningen växer i USA och har även globalt en stark tillväxt samtidigt som den ligger på historiskt höga nivåer, vilket också driver investeringar i produktionsteknik. Konsumtionen, som är den största delen av USAs BNP, har fortsatt växa sedan senaste mötet. Det kan förklaras med en ökning av konsumentkrediter, till viss del motiverat av en tillväxt på tillgångsvärden i fastigheter och aktier samt fortsatt sysselsättningsökning.

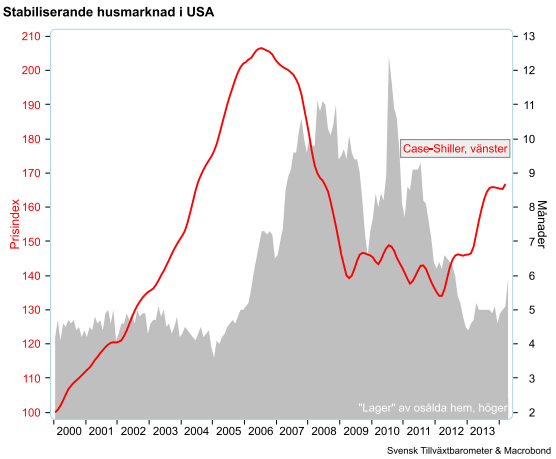

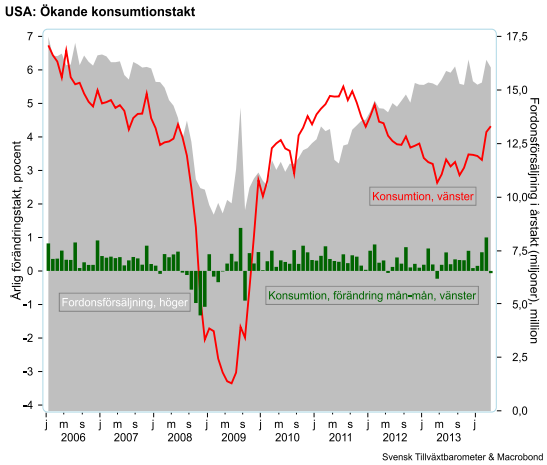

Stora skillnader i Europa men fortsatt svagt överlag

Den uppåtgående trenden i industriproduktionen som fanns vid slutet av 2013 är bruten och tillväxttakten för Europa som helhet faller tillbaks mot noll. Men bilden är komplicerad, då det finns stora skillnader mellan länder och mellan branscher. Sydeuropeiska länder är fortsatt svaga marknader, och även i Tyskland tycks marknaden vara utplanande.

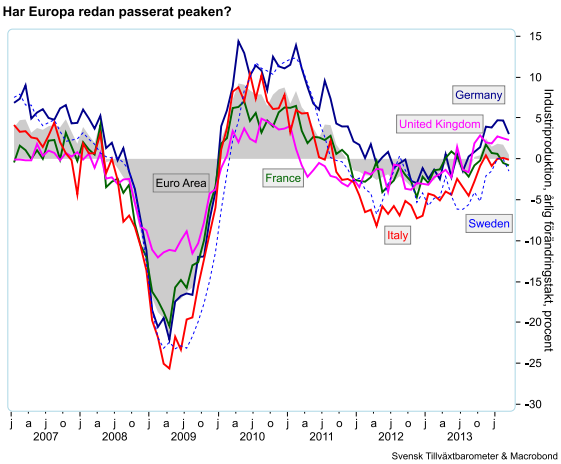

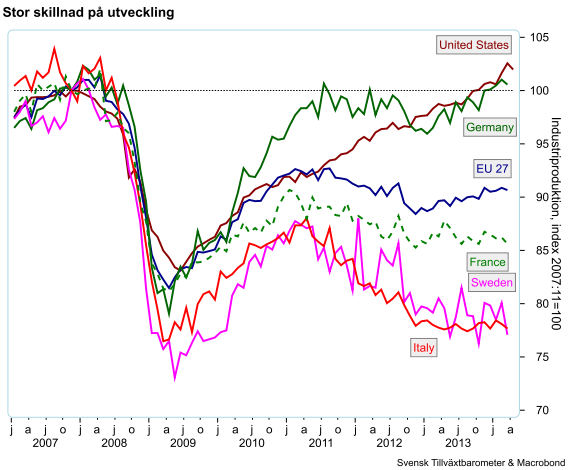

I närområdet är Finland en fortsatt recessiv marknad, och även Danmark är för många branscher en svag marknad. Marknaderna i Baltikum utvecklas däremot starkt, och även Storbritannien sticker ut med en stark tillväxt.

I Sverige, och särskilt inom tillverkningsindustrin men även inom processindustrin, är det fortsatt stiltje då de stora bolagen ännu inte har kommit igång med investeringarna. Exporten har

utvecklats svagt sedan det senaste mötet och industriproduktionen har nu krympt med närmare 20 procent sedan finanskrisen 2008.

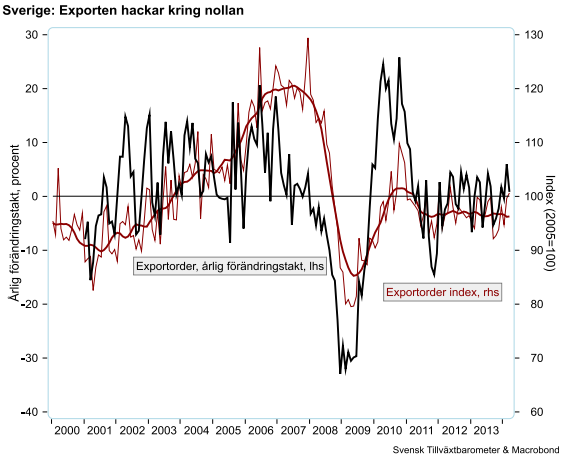

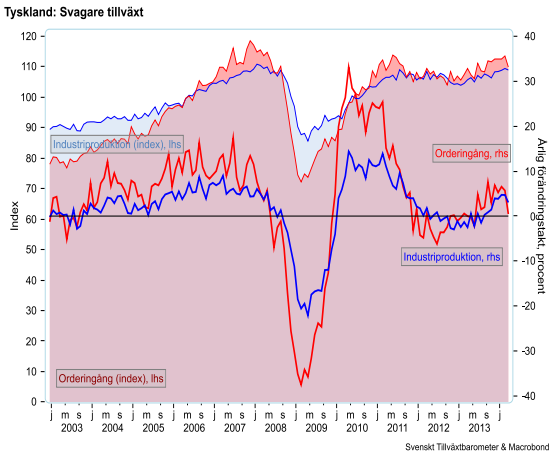

Tillväxtmarknader växer men på lägre nivåer

Kina har hållit som marknad, och även om vissa tendenser finns till att finansieringsmöjligheterna minskat så upplever företagen fortsatt tillväxt. Den ihållande tillväxten, även om den är på en lägre nivå än tidigare, fortsätter att pressa upp lönekostnader i landet vilket i sin tur påverkar investeringar i automatisering samt lokaliseringsbeslut. Exportens tillväxttakt från Kina har sjunkit sedan senaste mötet vilket kan tolkas som en fortsatt omställning mot den inhemska marknaden.

Japan har dragit på bra inom flera branscher, bland annat inom fordon, med en stundande momshöjning som draglok. Efter höjningen har utvecklingen försvagats men för betydligt färre branscher än väntat. Även Sydkorea har fortsatt att utvecklas starkt, både den inhemska marknaden och som bas för exporter, även om den senaste barometerdatan indikerar en dämpning av tillväxttakten.

Indien har för många företag inte infriat förväntningarna om en stark tillväxt. Snarare kännetecknas marknaden för flera av stagnation och omfattande begränsningar i infrastruktur. Förhoppningarna på den nya premiärministern Modi är höga.

Sydamerika är en besvikelse, särskilt Brasilien trots förväntningarna på de stora evenemang som planeras de närmaste åren. Även Ryssland har utvecklats betydligt svagare än tidigare och än förväntat. Det är i stor utsträckning en konsekvens av händelserna i Ukraina men speglar också den fallande underliggande tillväxtkraften i ekonomin.

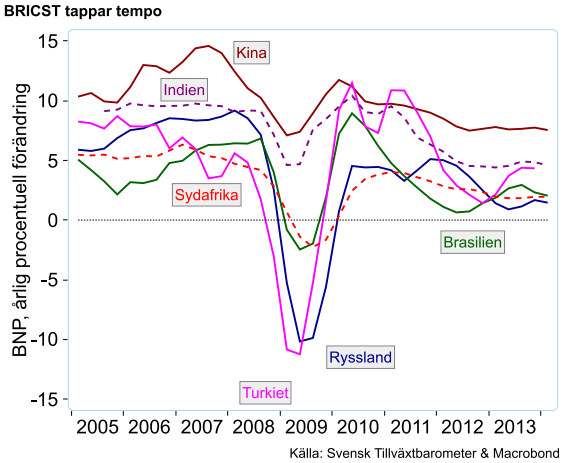

Sammanfattning av marknadsläget i maj 2014

- Fortsatt global återhämtning men trögare än väntat
  - USA: Måttlig utveckling av ekonomin och snabbt fallande arbetslöshet
  - Europa: Svag utveckling och stora skillnader mellan länder
  - Kina & Indien: Fortsatt tillväxt men i lägre takt, kan inte dra på samma sätt som tidigare
  - Tillväxtmarknader: Varierande bild men generellt sett lägre tillväxttakt. Ryssland och Brasilien kan inte längre betraktas som tillväxtmarknader i samma liga som Kina och Indien.
- Sveriges BNP utvecklas relativt bra men det finns orosmoln
  - En krympande industri och svag exportutveckling är dock bekymrande

Konjunkturprognos

Svensk Tillväxtbarometer publicerar konjunkturprognoser tre gånger per år (januari, april och oktober). En uppdatering görs vid varje Outlook. Prognoserna finns tillgängliga i sin helhet på http://tillvaxtbarometern.se/publikationer.

Långsam global återhämtning

Vi räknar inte med någon påtaglig acceleration av produktionen i världsekonomin vilket innebär att den globala BNP-utvecklingen begränsas till c:a 3 procent de kommande åren. Sverige har visserligen bättre tillväxtförutsättningar än många liknande länder men hämmas ändå, som en liten öppen ekonomi, av en svag global konjunktur. Vi räknar därför med en BNP-tillväxt i underkant av 2,5 procent de kommande två åren. Vår prognos ligger därmed i det lägre spannet jämfört med konsensusbilden.

Baksmälla och svag tillväxtpotential hämmar global återhämtning

Hårt drabbad av finanskrisen minskade global BNP år 2009 för första gången, åtminstone sedan 1965. Även om världsekonomin lämnat finanskrisen bakom sig och visat tecken på tillfrisknande de senaste åren har återhämtningen varit plågsamt svag.

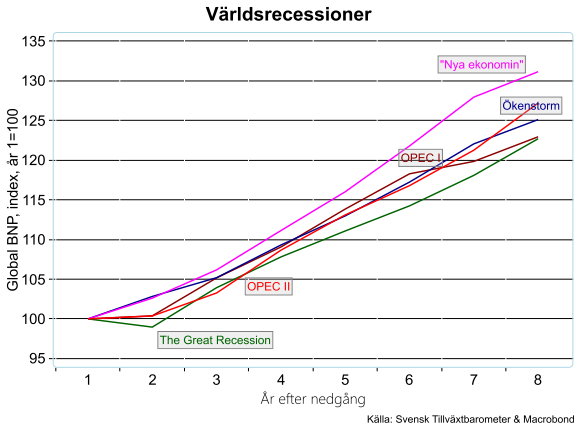

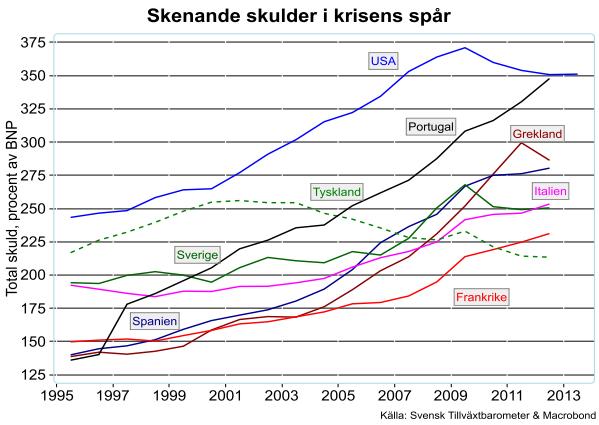

Delvis kan detta förklaras med en betydande baksmälla efter krisen, när såväl den privata som den offentliga sektorn måste hålla igen och skuldsanera för att återställa sina balansräkningar. Fortfarande år 2012 (senaste observationen för flertalet länder) ökade faktiskt skuldsättningen som andel av BNP i flera av de värst drabbade länderna. Även i länder som Grekland och USA, som faktiskt lyckats minska sin skuldsättning något, är skulderna fortfarande 275-350 procent av BNP. Hög och i många fall ökande skuldsättning indikerar att inhemsk efterfrågan kommer att utvecklas fortsatt relativt svagt, inte bara i länder som Grekland och Portugal, utan även t ex i Frankrike och USA. Förutom en ihållande baksmälla talar den långsammare globala tillväxttrenden för en fortsatt måttlig återhämtning. Såväl produktivitetstillväxten som befolkningen i arbetsföra åldrar har bromsat in det senaste decenniet, faktorer som båda indikerar lägre trendtillväxt.

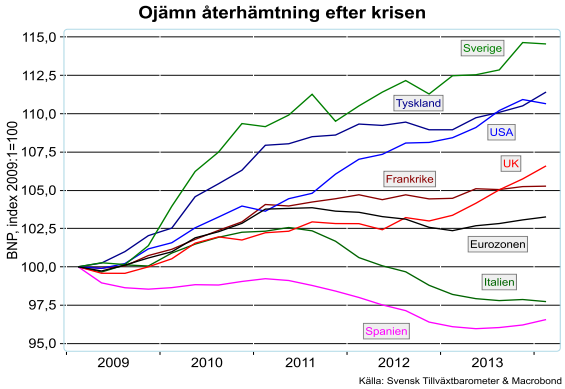

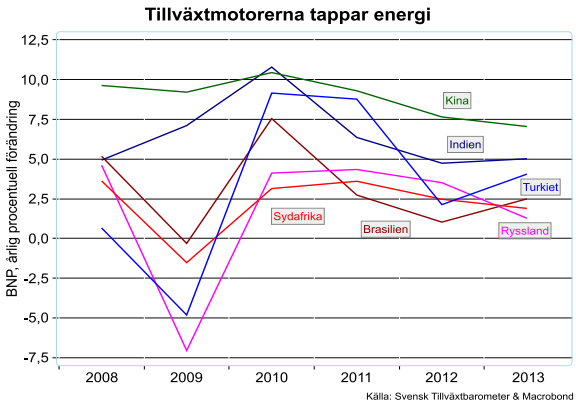

Visserligen har USA varit betydligt mer dynamiskt än flertalet länder på vår sida av Atlanten men vi räknar ändå bara med tillväxttal mellan 2,5-3 procent de kommande åren. Europa drivs till stor del av Tyskland och Storbritannien medan många andra länder, stora såväl som små, kämpar på strax över nollstrecket. Samtidigt kan vi se tydliga tecken på att tidigare lokomotiv, alltifrån Kina och Indien till stora ekonomier i andra världsdelar, bromsar in. Vi räknar med att global BNP bara kommer att växa med drygt 3 procent/år under 2014-2015 vilket är en betydligt lägre tillväxttakt än den som rådde innan finanskrisen knäckte världskonjunkturen.

Sverige klarar sig hyfsat bra

Bilden ovan till vänster visar att svensk BNP utvecklats betydligt starkare än i de allra flesta liknande länder sedan krisen. Den svenska ekonomin är dock fortfarande starkt beroende av den globala konjunkturen. Det betyder i sin tur att även Sverige får räkna med en fortsatt relativt måttlig återhämtning.

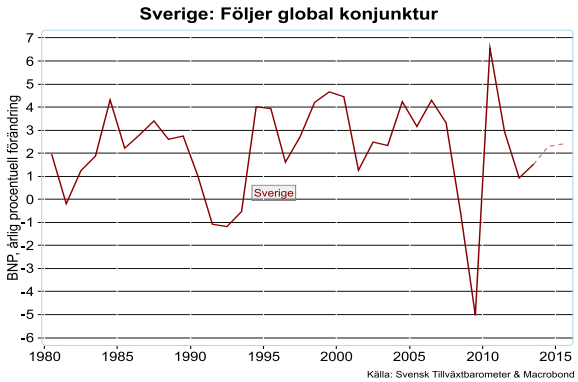

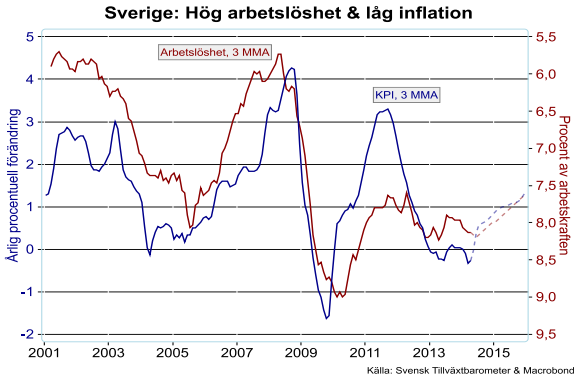

Den svaga återhämtningen innebär dessutom att resursutnyttjandet i de flesta länder, inklusive Sverige, endast ökar långsamt vilket bäddar för fortsatt låg inflation och endast långsamt stigande räntor. Vi räknar med att Federal Reserve börjar höja styrräntan om c:a 1 år för att nå c:a 1,5 procent mot slutet av 2015, medan ECB ligger kvar med ultralåg styrränta under hela prognosperioden. Riksbanken får svårt att stå emot en inflation som ihållande understiger målet och kommer med stor sannolikhet att sänka räntan åtminstone en gång till i närtid. Den första räntehöjningen kommer troligen inte under de kommande 12 månaderna.

Tabell 1. Nyckeltal

År	USA	EMU	Kina	Global	Sverige			
	BNP	BNP	BNP	BNP	BNP	Arbets-löshet	Syssel-sättning	KPI
2014	2,5	1	7,2	3,1	2,3	8,1	1	0,4
2015	2,8	1,1	6,9	3,2	2,4	7,8	1,1	1,1

Tabell 2. Finansiella nyckeltal

År	Fed	ECB	Riks-banken	SEK/ EUR	USD/ EUR	SEK/ USD	Sverige 10-år	USA 10-år	Tyskland 10-år
2014	0,25	0,25	0,50	9,15	1,35	6,78	2,30	2,80	1,75
2015	1,50	0,25	1,50	8,60	1,25	7,03	2,50	3,60	1,75

Tema: Efter 30 starka år: A New Normal?

Två gånger per år genomför Svensk Tillväxtbarometer en fördjupad analys inom ett särskilt tema. Teman föreslås av de deltagande företagen och bereds av Svensk Tillväxtbarometer, med kommentarer från fakulteten. Här publiceras en förkortad version av analysen. Temarapporterna finns tillgängliga i sin helhet på http://tillvaxtbarometern.se/publikationer.

Executive Summary

Decennierna innan finanskrisen var en period av stark ekonomisk utveckling. Den globala tillväxten sporrades av stark produktivitetstillväxt och fördelaktig demografi i tillväxtländerna. Levnadsstandarden har tagit ett rejält språng samtidigt som fattigdomen minskat ordentligt. Det gäller inte minst i världens två folkrikaste nationer, Kina och Indien. Men mycket tyder på att världsekonomin nu kommer in i en fas med betydligt svagare tillväxt. Delvis kan detta förklaras av finanskrisen men bakom inbromsningen ligger även mer långsiktiga faktorer.

Den här analysen tar ett långsiktigt perspektiv och går igenom de grundläggande förutsättningarna för tillväxt, produktivitetsutveckling och demografi. Den har granskat alla relevanta ekonomier och visar hur den långsiktiga globala utvecklingen kan komma att se ut de närmaste 20 åren. Huvudscenariot indikerar att den globala BNI-tillväxten de kommande 15-20 åren blir c:a 1 procentenhet lägre än de föregående två decennierna.

Orsaken till detta är att produktivitetsutvecklingen avtagit såväl i OECD-länder som i tillväxtländer. Globalt har effekten av stora tekniksprång och massiv liberalisering och globalisering avtagit. För tillväxtekonomier klingar ”catch-up” effekten av i takt med att de lågt hängande frukterna plockas. Den lägre produktivitetsutvecklingens konsekvenser förstärks i sin tur av att befolkningen i arbetsföra åldrar kommer att växa betydligt långsammare framöver.

Det saknas ekonomier som kan fylla luckan när Kina och så småningom Indien bromsar in. Kandidaterna är för små och/eller saknar tillräcklig dynamik. Länder som Brasilien, Ryssland och Sydafrika, som tidigare räknats till samma kategori som Kina och Indien, har alla överraskat negativt under senare år. Länder som Indonesien, Filippinerna och Malaysia är starka tillväxtländer men deras sammanlagda befolkning summerar endast till en bråkdel av Kinas och Indiens. Andra kandidater, som stora afrikanska länder som Nigeria, har långt kvar innan de kvalar in i den högsta ligan.

Trots den svagare beräknade tillväxten finns det ändå anledning att se framtiden an med optimism. I huvudscenariot kommer världens medelinkomst per capita år 2030 att närma sig de nivåer som gällde i stora delar av västvärlden i slutet av 1980-talet. Den genomsnittlige världsmedborgaren blir medelklass. Dessutom kommer den relativt fattigare delen av jordens befolkning även framgent åtnjuta den snabbaste procentuella välståndsökningen.

Den globala utvecklingen gäller också för Sverige. Under senare år har produktiviteten bromsat och Sverige står inför ett demografiskt omslag där befolkningen i arbetsför ålder kommer att bromsa in ordentligt. Mycket talar därför för att den svenska tillväxtpotentialen kommer att avta mot de nivåer kring 2 procent per år som gällde innan lyftet under åren 1990-2006.

Inledning

Under decennierna kring millennieskiftet upplevde världen ett lyft till det ekonomiska välståndet som knappast någonsin tidigare i världshistorien. Aldrig tidigare har så många människor och, troligen, en så stor andel av världens befolkning upplevt en så kraftig ökning av sin levnadsstandard som under den senaste 20-25-årsperioden. Globalt sett minskade antalet/andelen människor som lever under extrem fattigdom från 1,91 mdr/43 procent till 1,22 mdr/21 procent mellan 1990 och 2010.[1] Exempelvis har andelen indier som lever i extrem fattigdom minskat från 50 procent 1994 till c:a en tredjedel 2010. För Kina är motsvarande siffror 60 procent respektive c:a 11 procent (2009). Bara i Indien och Kina minskade alltså antalet människor som lever i extrem fattigdom med c:a 550 miljoner under perioden trots att befolkningarna ökade med c:a 450 miljoner.[2, 3]

Mellan 1980 och 2012 genomgick Kina en formidabel utveckling med en 20-faldig ökning av BNI/capita. Den explosiva kinesiska välståndsökningen har sedan fortsatt under det nya millenniet och spridit sig till stora delar av Asien samtidigt som även övriga delar av ”den fattiga världen” inlett en positiv utveckling. Däremot har OECD haft en minst sagt medioker inkomstutveckling på denna sida millennieskiftet. Detta gäller i synnerhet inom Eurozonen där BNI/capita 2012 endast var 7 procent högre än år 2000, men USA genomgår också en period med mycket svag inkomstökning.

Fortfarande enorma globala inkomstskillnader

Skillnaderna i välstånd mellan den rika och den fattigare delen av världen är fortfarande mycket stora. Kinas reala, PPP-justerade per capita inkomst var t ex endast c:a 20 procent av USA:s år 2012. I Afrika söder om Sahara hade relationen gentemot USA fallit från drygt 6 procent 1980 till c:a 4,5 procent 2012. I världen som helhet var per capitainkomsten år 2012 25 procent av USA:s, och var endast marginellt högre än i början av 1980-talet.

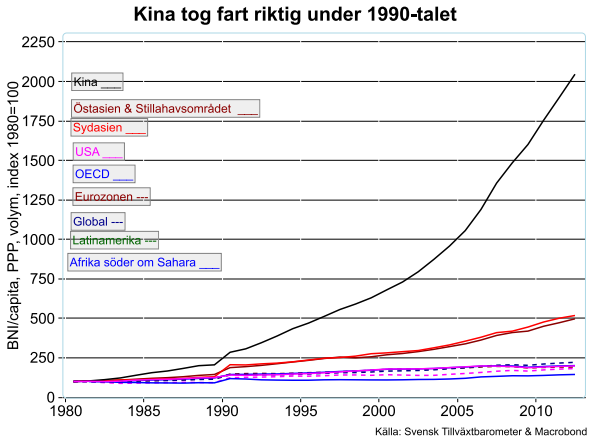

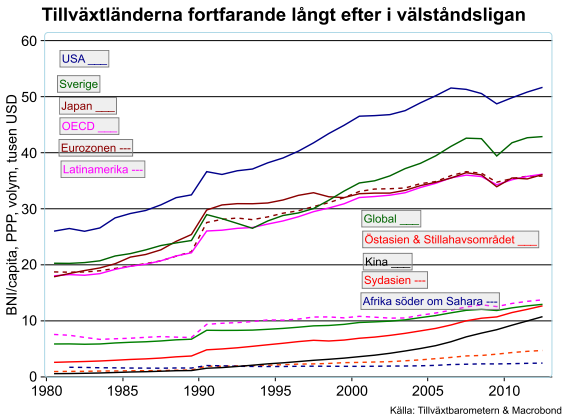

Inom OECD har USA, trots en relativt svag inkomstutveckling det senaste decenniet, lämnat Europa och Japan bakom sig. Eurozonen har t ex fått se medelinkomsten falla till 69 procent av USA:s från 78 procent i början av 1990-talet. Japan, som är ett av de stora länder som lyckats komma närmast USA:s inkomstnivå, har fallit tillbaka från 85 procent strax innan kollapsen i början av 1990-talet till 70 procent. Det är även intressant att notera att Sverige är ett av de få OECD-länder vars BNI/capita faktiskt ökat relativt USA:s de senaste 20 åren, från 71 procent

[1] Källa Världsbanken. Extrem fattigdom definieras som inkomst under 1,25 USD/per dag i 2005 års PPP.
[2] Källa UNCSTATS Millenium Indicators.
[3] Vi använder oss i hädanefter av Världsbankens regionindelning.

1993 till 83 procent 2012. Sverige var år 2012 världens nionde rikaste ekonomi, vilket kan jämföras med mitten på 1990-talet då Sverige hade 15 länder före sig i ligan. Sverige har under de senaste åren bl a gått ikapp Japan, Tyskland och Österrike och knappat in kraftigt på Nederländerna och Schweiz.

Stark tillväxtperiod fram till finanskrisen

Under perioden 1990-2007, åren innan Den Stora Recessionen 2007-2009, återgick den globala tillväxttrenden nästan till de nivåer som gällde under 1970-talet, d.v.s. nära 4 procent. Det var framförallt utvecklingsländerna som accelererade medan utvecklingen i den ”Gamla världen” var betydligt måttligare.[4]

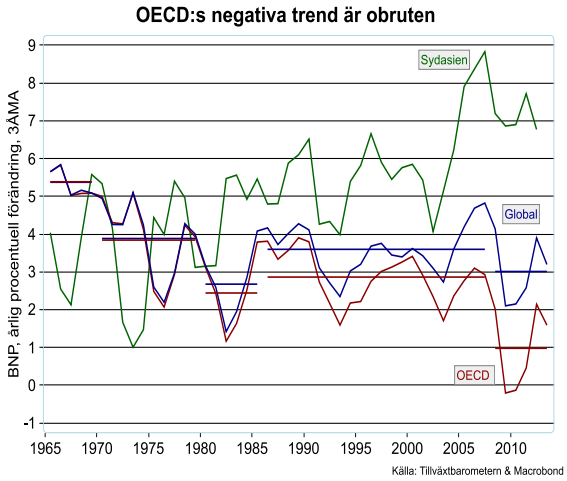

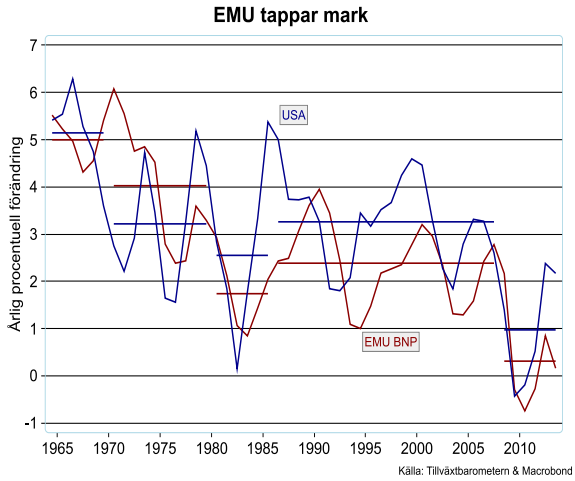

I kölvattnet av finanskrisen har återhämtningen i världsekonomin varit påfallande långsam och ryckig, med en global tillväxt på endast 2,5 procent i genomsnitt under perioden 2008-2013. Delvis kan den svaga återhämtningen säkert förklaras med en kraftig baksmälla efter den djupa recessionen. Det finns starkt empiriskt stöd för att återhämtningar efter finanskriser tenderar att vara trögare än ”normala” konjunkturuppgångar eftersom såväl den privata som den offentliga sektorn tvingas till skuldsanering för att reparera sina balansräkningar.[5]

Lägre global trendtillväxt?

Även om den svaga återhämtningen säkert till viss del speglar återstående bekymmer efter krisen finns det tecken på mer långsiktiga, strukturella problem. Lawrence Summers[6] beskriver situationen som att ekonomin fastnat i likviditetsfällan. Summers menar dessutom att inte bara USA utan världsekonomin i stort, befinner sig i ett tillstånd av undertyckt efterfrågan. Flera stora länder ägnar sig åt storskalig ackumulation av utländska reserver för att upprätthålla växelkurser som är förenliga med stora handelsöverskott, vilket drar undan efterfrågan från resten av världsekonomin.

Summers pekar således på faktorer på ekonomins efterfrågesida som håller tillbaka tillväxten. Som diskuteras nedan finns det dessutom faktorer på ekonomins utbudssida som talar för lägre trendtillväxt. Bilden nedan visar våra estimat för potentiell tillväxt i OECD och USA.[7]

[4] Vi refererar fortsättningsvis till OECD:s globala BNP-data.
[5] Se t ex “This Time is Different”, Rogoff & Reinhart (2009).
[6] Washington Post, 14 januari 2014.
[7] Metoden bygger på Okuns relation, d.v.s. sambandet mellan förändringen i BNP och förändringen i arbetslösheten. Estimaten baseras på de senaste 10 årens data vilket innebär att de ”släpar efter” med i genomsnitt 5 år.

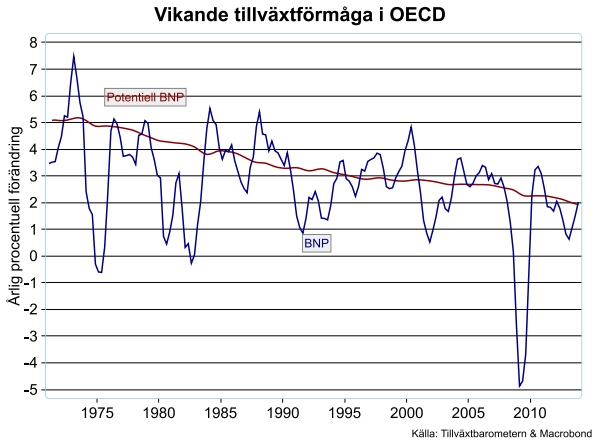

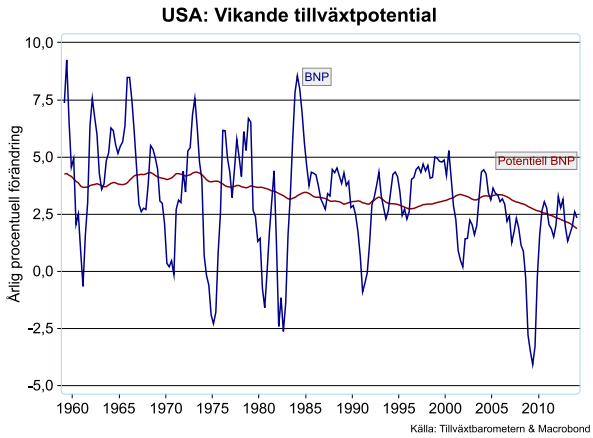

Potentiell tillväxt i OECD har varit kontinuerligt fallande, från c:a 5 procent i början av 1970-talet till 2 procent. USA:s tillväxtpotential har var förvånansvärt stabil kring 3,5 procent sedan 1960-talet för att vika ner de senaste åren. Vad ligger då bakom den sviktande tillväxtförmågan? Låt oss studera ett urval av länder och börja med några stora industriländer.

Sedan millennieskiftet (USA) respektive början av 1990-talet (Tyskland), långt innan finanskrisen, syns tydliga tecken på avtagande tillväxt i både produktivitet och BNP. En möjlig förklaring är vikande investeringsaktivitet.[8] USA:s investeringsandel har sedan millennieskiftet fallit tillbaka till de nivåer som gällde på 1960- & 70-talen. Man kan även notera att FoU-andelen av investeringarna planade ut under 1990-talet och åren före finanskrisen efter en fördubbling under 1980-talet.

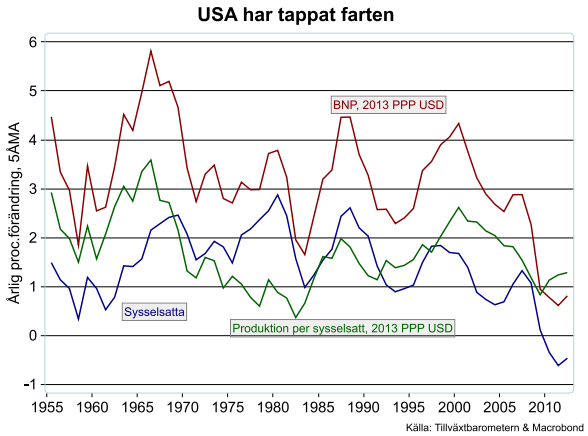

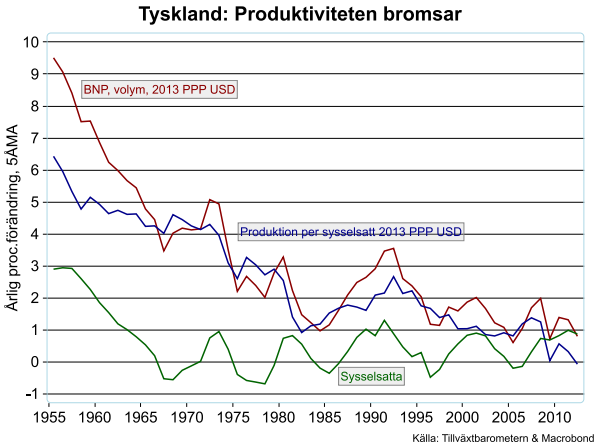

Även i Tyskland har investeringsaktiviteten växlat ner och investeringsandelen fallit ordentligt under 2000-talet. Som synes inleddes det branta fallet redan kring millennieskiftet, långt innan finanskrisen.

[8] Sambandet mellan tillväxtpotential och investeringsandel är dock dubbelriktat: Lägre tillväxtpotential leder till lägre kapitalstock i jämvikt vilket i sin tur kräver en fallande investeringsandel under en period och tenderar att pressa ner BNP-tillväxten

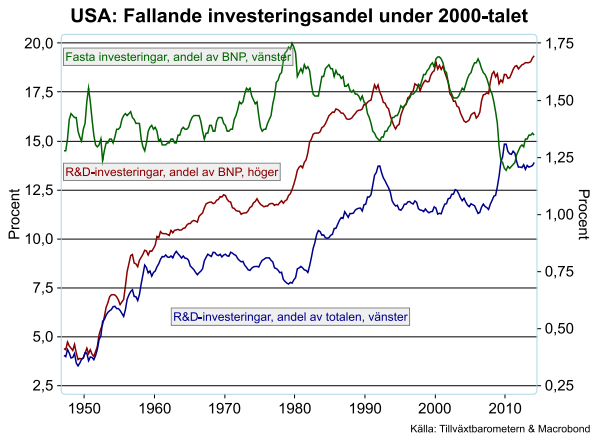

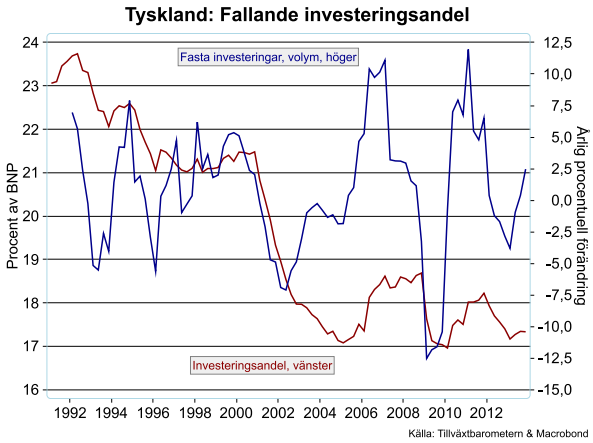

Demografiska utmaningar sänker tillväxtpotentialen

Blickar vi framåt kan vi konstatera att i synnerhet Tyskland men så småningom även USA står inför stora demografiska utmaningar. Man kan inte direkt likställa tillväxten i arbetade timmar med den i arbetsför befolkning, såväl sysselsättningsgrad som medelarbetstid kan ju variera. Detta till trots talar de demografiska faktorerna för en lägre tillväxtpotential med c:a 0,5 procentenheter/år för USA och Tyskland de kommande 15-20 åren. I USA uppstår effekten något senare än för Tyskland. Allt annat lika skulle det innebära att USA inte kan räkna med mer än 1,5-2 procent årlig tillväxt inom några år medan motsvarande bedömning för Tyskland bara hamnar strax över nollstrecket.

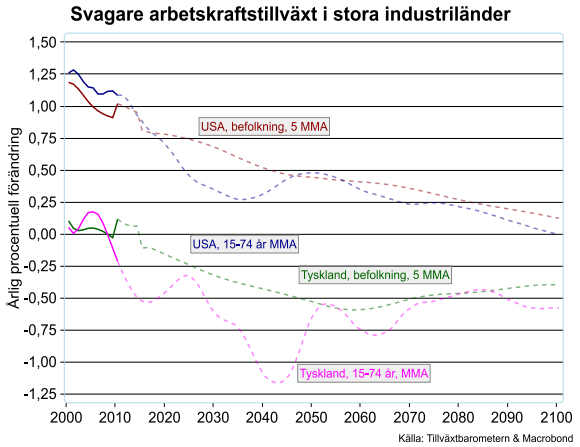

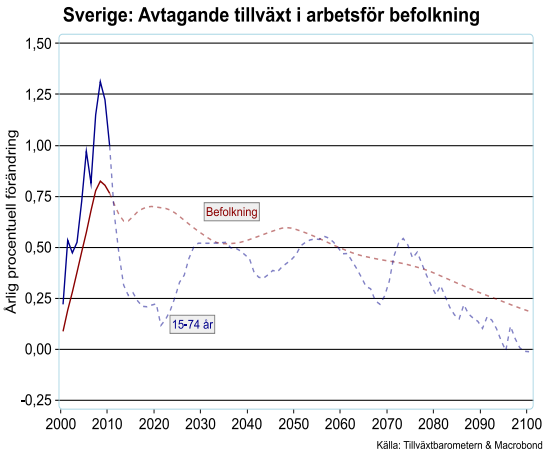

Sverige har klarat sig relativt bra…

Den svenska utvecklingen har påmint mycket om den i övriga industriländer: En kraftigt avtagande tillväxttrend under 1970-talet. Sverige har dock klarat sig förhållandevis bra sedan ekonomin tagit sig igenom den djupa 90-talskrisen. Sverige har t ex klarat sig bättre än Tyskland under de senaste 15 åren med högre trendtillväxt i såväl BNP som produktivitet. Svensk produktivitetstillväxt har dock fallit tillbaka ordentligt sedan toppnoteringarna i mitten av förra decenniet.

Våra skattningar pekar mot att den underliggande tillväxtförmågan gradvis ökat från c:a 1,5 procent/år till en 3-3,5 procent för att sedan falla tillbaka det senaste decenniet. Denna bild överensstämmer f.ö. väl med produktivitetsutvecklingen. Det finns dessutom indikationer på att den djupa lågkonjunkturen ytterligare har sänkt tillväxtpotentialen. I backspegeln framstår nu accelerationen i potentiell BNP under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet som en tillfällig

”produktivitetsbula”, exempelvis relaterad till IKT-språnget och de strukturella reformer som genomfördes i kölvattnet av 90-talskrisen.

... men demografin slår även mot Sverige

Den svenska demografin är visserligen betydligt mindre problematisk än den tyska men talar ändå för svagare BNP-tillväxt framöver. Prognoserna pekar mot att befolkningen i arbetsför ålder kommer att slå om från en genomsnittlig årlig tillväxt 1995-2013 på c:a 0,6 procent till en takt på c:a 0,25 procent under 2014-2030. Allt annat lika talar detta för en 0,3-0,4 procentenheter lägre svensk tillväxtpotential de kommande 15-20 åren. Om inte Sverige och andra utvecklade länder med ofördelaktig demografi lyckas mobilisera arbetskraften och klämma ur fler arbetade timmar ur befolkningen, eller branta upp produktivitetstrenden verkar således en fortsatt avtagande BNP-trend vara ofrånkomlig.

Tillväxtländerna bromsar

Även tillväxtlokomotiv som Kina och Indien har visat vissa svaghetstecken på sistone. Än så länge handlar det inte om några dramatiska fall och det är fortfarande möjligt att det är frågan om en tillfällig svacka. Inkomstnivåerna är fortfarande bara en bråkdel av de som gäller i den industrialiserade världen vilket talar för betydligt högre produktivitetstillväxt än i Västvälden under en lång tid framöver. Det hindrar dock inte att tillväxtbanorna ändå kan vara på nedgång i absoluta tal. Hur långt man kan nå i välståndsligan återstår att se, det avgörs av hur väl de ekonomiska och politiska systemen fungerar.

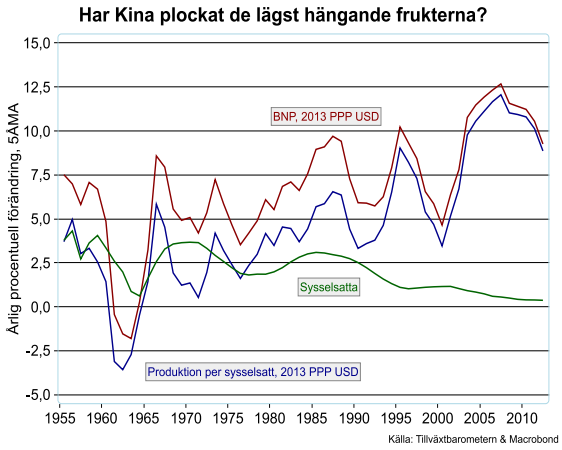

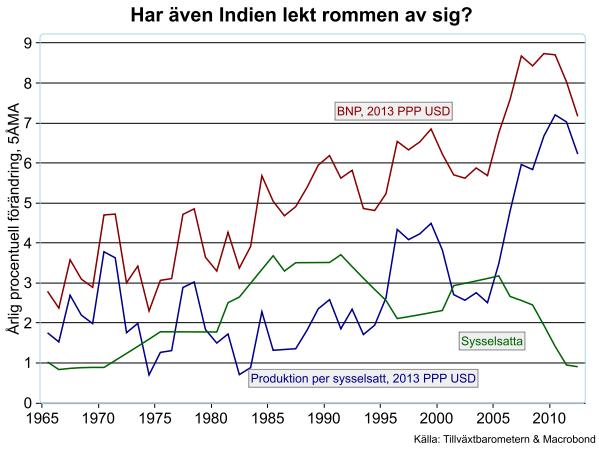

Utvecklingen i Kina och Indien har varit påfallande likartad men med några skillnader: Kinas språng inleddes ungefär ett decennium tidigare än i Indien och de kinesiska BNP- & produktivitetstillvättalen har varit en dimension högre. Den avtagande trenden i sysselsättningen har däremot pågått i flera decennier och är sannolikt bestående, åtminstone för Kina. Enligt FN:s huvudscenario kommer Kinas befolkning i arbetsför ålder att stagnera eller rentav minska redan de närmaste åren. Även tillväxten i Indiens arbetsföra befolkning bromsar in kraftigt framöver.

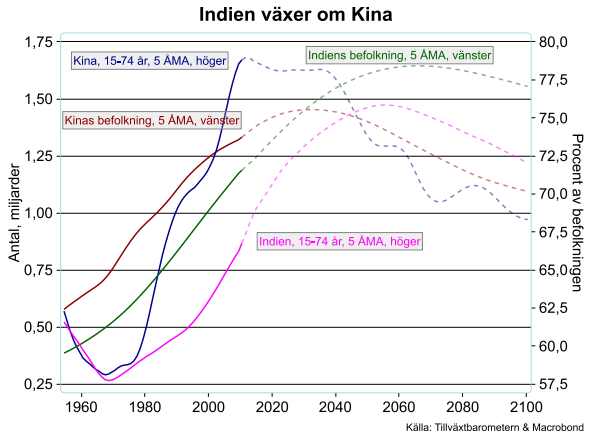

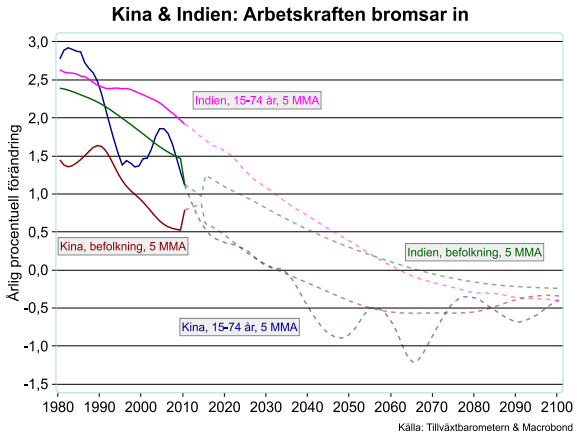

Sammantaget tyder således såväl produktivitet som demografi på att de stora tillväxtlokomotiven i Asien är på väg in i en fas av lägre tillväxt: Kina och Indien kommer med stor sannolikhet att bidra positivt till världstillväxten även framöver om än i några mindre grad än de senaste decennierna. Lyckligtvis går det att hitta stora ekonomier som befinner sig i snabba tillväxtskeden. Det handlar dock inte i första hand om de tidigare så ”populära” Brasilien och Ryssland, inget av dessa länder visar några tecken på att bli ”nya Kina”. Inte heller nyväckta stjärnor som Sydafrika eller Turkiet visar tecken på att kvala in i kategorin tillväxtmirakel.

Nya tillväxtmirakel på gång…?

Snarare får vi återigen leta i Asien, främst Indonesien och Filippinerna, länder som tillsammans hyser 350 miljoner invånare och som uppvisar trendtillväxt kring 5 procent. I båda fallen talar vi således om höga tillväxttal i stora länder men fortfarande långt mindre imponerande än Kina och Indien. Utanför Asien kan man identifiera ytterligare ett eller möjligen två stora länder som verkar ha kommit in i något som liknar en god tillväxtspiral, nämligen Nigeria och Egypten med närmare 175 miljoner respektive 90 miljoner invånare.

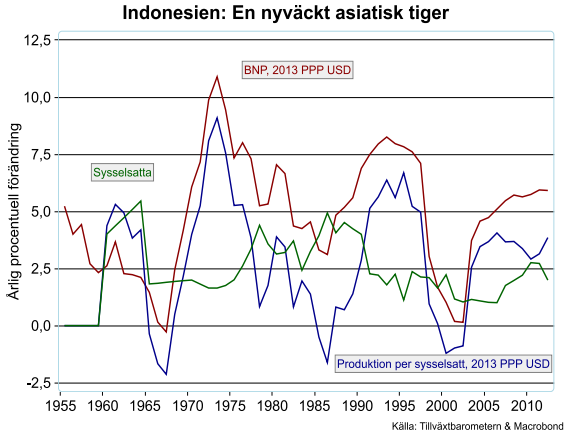

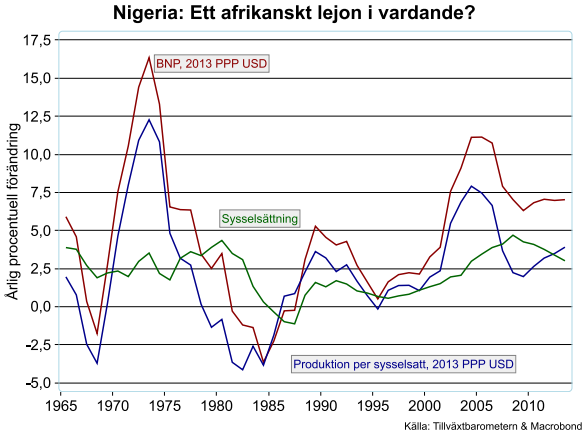

Nigerias BNP har trendmässigt vuxit med 5-15 procent det senaste decenniet, drivet av såväl stark produktivitet som sysselsättning. Egypten upplevde visserligen en kraftig, ekonomisk avmattning i samband med oroligheterna under den Arabiska våren för något år sedan men det finns tecken på en återhämtning den senaste tiden. Blickar vi framåt kommer samtliga dessa fyra potentiella ”tigrar” att få en mycket fördelaktig demografi med en kraftig tillväxt i befolkningen i arbetsför ålder de närmaste decennierna. Notera att Nigeria prognosticeras ha en befolkning på

över 900 miljoner personer kring nästa sekelskifte! En berättigad fråga är om ett land med en yta bara dubbelt så stor som Sveriges verkligen kan hysa närmare en miljard människor.

Världens arbetskraft bromsar in

FN:s globala demografiprognoser talar sitt tydliga språk: Världens arbetskraft har redan bromsat in kraftigt och kommer sannolikt att öka i ännu långsammare takt vilket även talar för avsevärt lägre ekonomisk tillväxt än de senaste decennierna. Sedan början av 1980-talet har befolkningen i arbetsför ålder stadigt vuxit med c:a 1,9 procent/år. Nu talar befolkningsprognoserna för en tillväxt på c:a 1,1 procent/år under de kommande 10-20 åren. Det går naturligtvis inte att utesluta att teknologiska landvinningar kan skapa nya produktivitetslyft. Ur ett längre perspektiv har dock tekniksprång som 1960-talets rymdsatsningar, internet, etc., inneburit bulor på produktivitetskurvan men inte lyckats häva den fallande trenden. Historiska erfarenheter talar således emot ett trendbrott uppåt vad det gäller produktiviteten i industriländerna.

I brist på ytterligare information är prognosen för arbetsför befolkning den bästa proxyn vi har för sysselsättningen. Gör vi en tumme-pekfinger-kalkyl baserad på FN:s befolkningsprognoser och att global produktivitet utvecklas i linje med de senaste 30 åren talar detta för c:a 0,8 procentenheter lägre årlig global BNP-tillväxt de kommande 20 åren. Skulle den negativa produktivitetstrenden fortsätta i Västvärlden samtidigt som produktiviteten i Tillväxtekonomier bromsar in – båda realistiska scenarior - får vi dra bort ytterligare några tiondels procentenheter. Vår bästa bedömning blir därför att vi kan räkna med en genomsnittlig global BNP-tillväxt på 2,5-3 procent/år fram till 2030 att jämföra med nästan 4 procent decenniet före finanskrisen och 2 procent åren efter krisen.

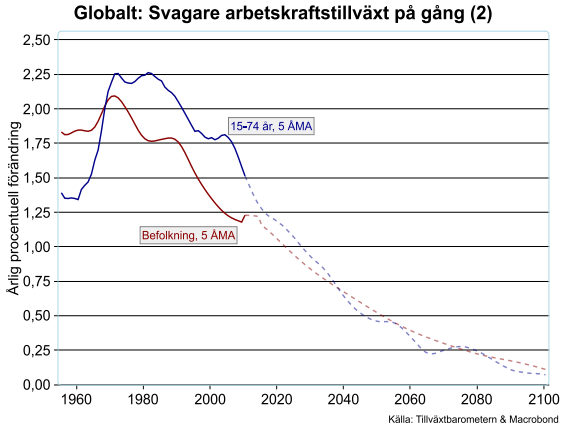

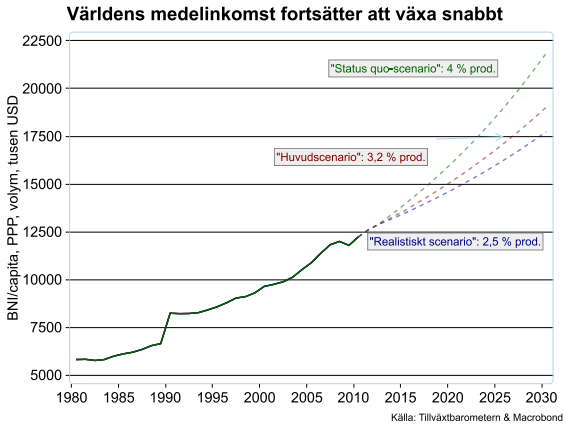

Sammanfattning och slutsatser

Den globala demografin talar för en långsammare tillväxt i arbetsför befolkning under de kommande decennierna samtidigt som världens befolkning fortsätter att åldras. Det finns dessutom en hel del som talar för en lägre global produktivitets- & BNP-tillväxt. Trots svagare trender framöver kommer dock med stor sannolikhet välståndet att fortsätta att öka relativt snabbt för stora delar av världens befolkning.

Sverige kommer inte att gå opåverkat ur denna utveckling. En svagare global tillväxttrend har potentiellt stor betydelse för en liten öppen ekonomi som den svenska. Samtidigt lider även Sverige av den ”Europeiska sjukan”, nämligen en ofördelaktig demografi men en åldrande befolkning och en krympande andel i arbetsför ålder. Hur vi hanterar den utmaningen blir avgörande för välståndsutvecklingen de kommande åren.